Tečaj XVIII. **NOVICE** List 16.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 18. aprila 1860.

Oklic.

9. dan prihodnjega mesca bo letni zbor kranjske kmetijske družbe.

Častitim poddružnicam po deželi je glavni družtveni odbor to že uni mesec oznanil in jih prosil, naj pripravijo za-nj po navadi naznanila kakošnih posebnih kmetijskih skušinj, ki so jih morebiti naredile, — naj mu razodenejo napredek kmetijstva zadevajoče želje ali svete, — naj mu imenujejo posebno pridno sadjo- in murvorejce, da se jim podelijo sreberne medalije ali slavivne pisma, — naj mu imenujejo može, ki bi se vzeli v versto udov kmetijske družbe itd.

Ker gosp. predstojniki s svojimi odborniki morejo vse to le storiti, ako jim gospodarji gosposkega in kmečkega stanú povejo, kar to ali uno gori imenovanih rečí zadeva, naj se tedaj vsak, ki ima o tem kaj sporočiti, še ta teden oberne do gosp. poddružničnega predstojnika svojega kraja.

Če želí kdo kakošno mašino ali kaj druzega velikemu zboru na ogled postaviti, naj naznani to pisarnici kmetijske družbe v Ljubljani najmanj 3 dní pred zborom.

Glavni odbor c. k. kmetijske družbe v Ljubljani.

Še nekaj o sladkem sirku,

posebno dobri živinski klaji.

Gospod prof. Hlubek piše v 11. listu „Wochenblatt" marsikaj o sladkem sirku, kar se nam vredno zdí povedati tudi v našem listu.

Poddružnice kmetijske družbe so si naročile letos 25 vagánov tega sirka, da ga bojo sejale po različnih krajih Štajarskega. Vsak si želí obile živinske klaje, ki jo sladki sirk obeta. *)

Dalje piše gosp. dohtar o sirku to-le:

Seje se sladki sirk gosto kakor turšica, ki se za klajo seje. Na Štajarskem (tedaj tudi na Kranjskem) je čas setve od srede mesca aprila do majnika, ako ga hoče gospodar trikrat žeti ali kositi; — ako ga pa v sterniše seje mesca malega serpana (julija), ga more le enkrat žeti ali kositi. Na oral (joh) prav dobre, močne zemlje je 20 do 25 funtov semena treba, na srednji zemlji 30 do 35, na bolj pusti — ktera pa vendar nikoli ne sme biti preslaba! — 40 do 50 funtov. Bolje je, gosto ga sejati kakor redko.

Kdor seje sirk, da bi semena pridelal, naj ga seje v verste (po žnori), versta od verste poldrugi čevelj, zerno od zernja v verstah pa po $^3/_4$ ali po čevlji.

Kakor je vreme kali sirk v 10 ali 18 dneh; do konca rožnika (junija) zraste 20 do 25 pavcov visok; zdaj se dá pervikrat žeti.

Požeti sirk v 5 do 6 tednih zraste 30 do 40 pavcov visok in mesca vélikega serpana (avgusta) se more vdrugič žeti. Dvakrat požeti sirk zraste do konca oktobra (kozoperska) spet 24 do 30 pavcov visok, in se more zdaj vtretjič žeti.

Na polji kmetijske štajarske družbe so pridelali lani v 3 košnjah na oralu zemlje na enem prostoru 677 centov presne (frišne) klaje ali 117 suhe, — na drugem prostoru 711 centov presne ali 140 suhe, — na tretjem prostoru 599 centov presne ali 138 suhe, na četertem pa 676 centov presne ali 161 suhe klaje.

Po tem pridelku najbolje kaže, sirk pervikrat kositi perve dní mesca julija, vdrugič sred mesca avgusta, vtretjič pa mesca oktobra.

Kdor morebiti ne vé, kako rada živina sirk jé, temu povemo, da molzne krave, če jim veržeš vsake sorte klaje, najraje segajo po sirku, presnem in mladem.

Sirk iz Babolne na Ogerskem, kjer ga vodstvo c. k. kobilstva veliko prideluje, pri nas popolnoma dozorí; tisti pa, ki smo ga dobili iz južnega Francozkega, ni dozorel.

*) Še enkrat ponavljamo, da se sladkega sirka funt dobí po 40 nov. kr. na vertu kmetijske družbe v Ljubljani. Je sicer ta sirk, iz Dunaja dobljen, dražji memo štajarskega, al iz Štajarskega ga ljubljanska družba letos ni mogla več dobiti.

Vred.

Gospodarske skušnje.

(Kaj početi, ko se govedu rog odlomi). Da se goveji živini rog odbije, se pogostoma primeri, največkrat se pa krave mulaste vidijo, kterih rogovi niso na glavi tako močno vrašeni kakor volovski. Vendar se z rogom večidel ne odbije tako imenovani steržen, to je, košeni storž, iz kterega rog raste; in to je dobro. Smolnat flašter, ki se po odbitem rogu okoli steržena oveže, večidel vse kmali zaceli. Napravi se potem okrog steržena nov rog. Če je tudi krajši od poprejšnega, vendar le ni živinče tako spačeno, kakor je brez rogú.

(Od zalivanja drevés). Napaka, ki se pri reji sadnih drevés tako pogostoma nahaja, je, da se večidel le tikoma okoli debla zalivajo. Skorej vsako drevo ima okoli debla nakopičen griček, da voda, s ktero se drevó zaliva, na vse kraje odteka. Kdor drevésa le tikoma debla zaliva, pripomore, da začnejo tanjši koreninice serčnih navzdol spušenih korenin plesniti in se sčasoma pôsušé. Ta bolezen se čedalje razprostira, da marsiktero drevó vsuší. Če drevésa zalivaš, ne zalivaj jih tikoma okrog debel, ampak glej na drevésno krono, in v kolobar, ki ga krona zadeva, zalivaj drevesom, ki precej od debla sega. Ravno tako škodljivo je tudi, če se drevésom okrog debla gnojí.

Kje so sedanji čas pravi kraji za rokodelstva, za obertnije in fabrike?

! — V pretečenem stoletji si ljudje niso mogli nič misliti brez ograj natanjčnih predpisov; vse je moglo teči v teh vojnicah. Še za obleko so veljale postave. Rokodelci naj se nikar ne pečajo s kmetijstvom — so rekli — ker to njih misel na druge rečí obrača in jih moti v svojem rokodelstvu. Prebivavci večjih mest naj se nikar ne pečajo s kmetijstvom, ktero naj se prepustí samo bližnjim vasém

Le manjsi mestnjani utegnejo biti tudi kmetovavci. Nasproti pa naj se po kmetih terpijo le taki rokodelci, ki so kmetijstvu potrebni; ker pa taki rokodelci nimajo veliko dela, ne smejo imeti učencov, kteri se pri njih ne morejo popolnoma izučiti rokodelstva.

Tudi je pred sto leti sploh ta misel veljala, da velike mesta niso za fabrike; na kmetih — so rekli — je za-nje pravo mesto, ker dobivajo marsikaj, česar potrebujejo, zlasti pa derva za kurjavo, veliko cenejše; potem morejo tudi svoje izdelke bolji kup prodajati. Tudi je dnína (lon) po kmetih zmiraj nižja kakor v velikih mestih; fabrike dobivajo cenejše delavce, in ti nimajo na deželi toliko priložnosti, zapraviti kar zaslužijo, kakor po mestih, kjer jih izgledi premožniših ljudí zapeljujejo, ali pa se nesrečne mislijo, če vidijo druge dobro živeti, same sebe pa stradati. Le take fabrike, ki delajo rečí za lišp in potrato — je mislil na priliko žl. gosp. Sonnenfels, slavni učnik deržavnih véd na dunajskem vseučilišču pod vladarstvom cesarice Marije Terezije — so v velikih mestih na pravem mestu, ker le tù se kupuje njih blago, ki bi iz kmetov dovaževano že zavolj vožnine moglo dražje biti.

Tako so mislili nekdaj.

Al dandanašnji se je veliko premenilo v vsem. Namesto derv se rabi v fabrikah premog, — delavce nadomestujejo parne mašine, — in delo je razdeljeno med več fabrik: ena dela samo to, druga spet samo to, in še le tretja ali peta in deseta sostavlja to, kar so vse une, pa vsaka posebej naredile. To se pa vse lože dožene v fabriških mestih, ne pa, ali saj z večjimi stroški na kmetih.

In tako vidimo dandanašnji, da se fabrike iz dežele preseljujejo v mesta in se veliko lože obnašajo. Nasproti pa tudi vidimo, da se obertnije in fabrike po kmetih naseljujejo, ako jim tù bolje kaže; al delavcom se zatega voljo ne godí vselej bolje, ker skušnja učí, da v takih fabrikah na kmetih delavce včasih vsakdanji živež dražji stane kakor v velikih mestih, kjer se marsiktera reč lože in cenejše kupi kakor na kmetih; na kmetih ti kerčmar kosilo večidel bolj zasolí kakor v mestu, kjer si lože cenejšo gostivnico izbereš.

Kaj tedaj, ako to reč na vse straní prevdarimo, je pravo? Po naših mislih je napčno, ako se ta poteguje le za to, da naj obertnije in fabrike bojo v mestih, uni pa za njih stanovanje po kmetih. Pravo zná biti to in uno, kakor okoljšine nanesó. Naj tù nobeden kopita ne zagovarja, po kterem bi se moglo vsigdar ravnati! Umen mož si bo že sam izvolil pravo.

Res je in tajiti se ne dá, da je za čedno obnašanje delavcov večji dobiček, ako so fabrike na kmetih, kjer se ne steka toliko različnih ljudí, kjer ni toliko malopridnih tovaršij kakor se jih najde po mestih, in tudi ne toliko skušnjav napčnega življenja.

Ali pa imajo tisti prav, ki terdijo, da po fabrikah in še celó po fabrikah, ki iz pese delajo cuker in morajo zavoljo tega blizo kmetov ali na kmetih biti, se širi spačenost po kmetih, — tega si ne upamo podpisati. Morebiti to vendar ni tako hudo, kakor nekteri mislijo, ki so vajeni, svet le skozi černe očníce gledati in ki preradi vidijo pezdir v očesu vsakega mestnjana, bruna pa v očesu svojih kmetov ne? Ne delajmo po nepotrebnem sten med mestnjani in kmeti, ker eden brez druzega dandanašnji ne more biti!

Dva draga kamna.

Neki prost kmetič pride po opravkih v hišo zlo bogatega tergovca. Ni bilo ravno zgodaj, pa gospod je še le ustal in se umival. Prijazno reče tergovec kmetiču: Oče, le vsedite se na ta-le stol in počakajte, da se umijem, potem se bova kaj pomenila. Kmetič se vsede in ogleduje perstane, ki jih je gospod s perstov snel in na mizo položil, dokler se ne umije. Dva perstana sta kmetiča posebno v očí bodla, ker sta bila posebno lepa in se zlo lesketala. Kmetič reče: Gospod žlahen, ne zamerite, da vas vprašam: koliko veljata una dva lepa perstana? Gospod pravi: „Sej mi ne boste verjeli, če vam tudi povem. Oba veljata petsto goldinarjev.“ Kmetič se začudi in pravi: Hm, šejnckejte, lepi dnarci! Sej ni toliko zlata, pa toliko veljata!“ Gospod pravi: „Res ni toliko zlata, pa le kamenci so tako dragi, ki so v perstana vdelani — to so žlahni kamni, zato se tako svetijo. Kmetič pravi: No no, to pa že verjamem, sem že včasih slišal, da so taki kamni zlo dragi. Pa gospod žlahni, povejte mi tudi še, koliko dobička vam pa prinesejo ti-le žlahni kamni na leto? Gospod se nasmeja in pravi: E kako ste prismojeni, ki mislite, da mi morajo kaj dobička prinesti. Perstane nataknem na perste, da se ž njimi pobaham, kadar med ljudí grém.

Kmetič pravi: Tudi jez imam doma dva kamna, pa mi prinašata vsako leto čistega dobička petsto goldinarjev, da si ne veljata več ko 25 gold. oba. Gospod se začudi in pravi: Oho! kako je to mogoče?

Zdaj se pa kmetič nasmeja in pravi: Prav lahko — moja dva kamna sta malinska kamna.

Višnjogorski.

Glasi o cesarskem ukazu
zastran učnega jezika v šolah.
III.

(Dalje).

Dokazano je, da je katoliška vera pri nas zares národna vera — tedaj so tudi vse šege katoliške cerkve za nas národen jezik; tista cena, ki gré domačemu, gré tedaj latinskemu — oba sta naša; katoličtvo je sprijelo se z narodnostjo in latinščina s slovenščino.

Kaj pa nas učí to premišljevanje? kaj zahteva ta resnica? Rekel sem, da nam je latinski jezik národen nauk, že zato je nemogoče, ga od slovenščine ločiti. Latinski jezik pa je za nas tudi svet nauk, kakor je svet Gerku starogerški, Rusu in Serbu staroslovenski. S svetimi rečmí pa se ni šaliti; s pomočjo sedanjega gerškega se učí Gerk svoj cerkveni, stari jezik, ravno tako Rus in Serb. To je po naravi in po pravici, da se izbere tak pripomoček, s kterim se najpred in najbolj natanko visoki namen doseže. Kakor se ne moremo znebiti narodnosti, se tudi cerkve ne smemo in tudi ne tistih rečí, ki jih tirja cerkev. Ta pa hoče, da znajo njeni učitelji (se vé, da se ne govori tù o prostem ljudstvu) latinski. Toraj bi se ga pri nas vsakako učiti morali, če bi se prav vlada za-nj ne menila. Ta nauk ni zgolj posveten, je tudi cerkven in zatoraj tudi ni zgolj deržaven, je tudi národen, za nas tako rekoč privaten in personalen. Opraviti ima ž njim neposredno naša narodnost — in kaj pa je bolj po pameti in bolj po naravi, kakor, da si ga prilastuje po narodno, brez spotik in ovinkov, kakor si ga prilastuje vsaka druga narodnost? Turek in Persijanec imata oba koran v arabskem jeziku, oba si ga dajeta razlagati po turški ali perzijanski in nikoli ni še v glavo padlo Turku, najpred persijški ali francozki se učiti in si potem svoj koran po persijški ali po francozki tolmačiti, čeravno sta mu sicer ta dva jezika koristna in nekteremu tudi potrebna. „Was dem einen recht, ist dem andern billig“. Ko so sprejeli naši spredniki s katoliško vero latinski jezik, niso šli najpred nemški se učit, da si s tujim jezikom latinščino raztolmačijo; s slovenščino se je dalo tudi to opraviti. In kar je bilo takrat mogoče, da bi zdaj ne bilo? Zdaj, ko nam nihče utajiti ne more, da nam je jezik za čudno hitro in lično se izobrazil. Družba vere in národnosti nam je bila vedno na največjo korist; s ponosom se je zamoremo spominjati; zato pa nam mora tudi historična zgodba se imenitna zdeti, da se je pobratila že od konca slovenščina z latinščino sama, brez osrednika in mešetarja.

Vse to nam dokazuje pravičnost in potrebo, da se začnemo latinski jezik po domače učiti, in da jemljemo sicer tudi druge jezike v pomoč, pa še le potem, ko nam obetajo dobiček; po nobeni ceni pa ne pred, kakor jih znamo, tedaj ne v pervih šolah, kjer se mora skoz in skoz terdna podlaga osnovati, kar pa se ni nikoli še dalo in se nikoli ne bo s tujim jezikom. Človek se sramuje in žalost ga obide, viditi, kako nam je mladina zadnjih deset let v tem svetem, za nas katoliške Slovence poleg domačega najbolj imenitnem jeziku zaostala! Gola resnica je, da ne zná skoraj nobeden učenec več gladkega latinskega spisa sam sostaviti; sèm ter tjè celó v najvišjih šolah treba za nemške besede latinske, vsakdanje povedati. Kako morajo terpeti učitelji v teologii, se lahko dá misliti. Res, da se nekdaj ni zato več znalo, ker bi se bilo po slovenski razlagalo; vzrok je bil, ker se je najbolj latinščina učila, druge reči pa se v nemar puščale. Toda naj bo to, kakor hoče, potreba ostane vedno potreba. Prav je in velik napredek, da se gleda zdaj tudi na druge nauke; al zopet je resnica, da se mora latinski znati, natanko znati, že zato, ker je jezik naše cerkve in da se mora drugač učiti, kakor dozdaj. Učenje pa zlajšuje ravno domači jezik in to je drugi vzrok, glas časa poslušati, dati slovenščini, kar ji po pravici in zdaj tudi po postavi gré.

Pa, izgovorivši to, vidim možake, ki se sila učene mislijo, z glavo majati, z ramami kimati, usta na zaničljiv smeh nategovati, in tobakiro odpiraje mermrati: „kaj pa da — tudi filosofijo bomo jeli tradirati po kranjski“. Tako ali enako nam govoré v eno mer ti možaki. Če dokazujemo, zakaj naj se začne vse po domače razlagati, nam prejedajo besedo z neslanimi in hudobnimi opazkami, češ, da se nečemo več tujih jezikov učiti, da se mislimo s kitajskim zidom obgraditi, če hrepenimo za napredkom, nas osipljejo z ledom denunciativnega natolcovanja. Pa naj bo! Le eno se ne dá tajiti, da branimo namreč mi kakor dobri deržavljani cesarsko postavo, uni pa jo čertijo in gadijo. Kadar jih slišimo bahati se s svojim patriotizmom (!), nam hodijo nehotoma na misel tisti možje, o kterih je pisano, da so od zunaj enaki pobeljenim grobom, od znotraj pa — Pa pustimo jih in premišljujmo dalje: utegne li slovenščina tudi znanstveno nauku latinskega jezika pomagati?

Jezike natanko primerjati enega z drugim, je prijetna reč, za nas pa je preobširna in za namen tega spisa tudi nepotrebna. Zato nečem o specialnostih govoriti, dasiravno so tudi dokazavne. Le nekoliko naj jih memo gredé omenim. Znano je, da spolnika (artikel) nimamo ne mi ne Latinci. Enak nam je princip deklinacije: oboji imamo različne končnice za padeže in zopet različne za posamesne deklinacije. Nemec je tega mnogo izgubil, izmed 6 padežev so mu najmanj 3 popolnoma enaki, včasi pa tudi vsi v singularu in pluralu, na pr. die Frau, die Frauen ostaja od konca do kraja. Čudno je, kako se ujema naš srednji spol z latinskim v substantivu in adjektivu. Adjektivna deklinacija nam je sploh zlo podobna, slasti v tem, da je zdaj skoraj enaka za znane in neznane reči. Zato nam ne dela tudi particip nobene posebne zabave; kar se tiče njega, ljubi naše in latinsko višje pisanje participialne konstrukcije, ki se pa nemščini slabo prilegajo. Naš gerundi in supin ni sicer tako poln in razširjen kakor latinski, pa ga saj imamo, da nam ni težko si latinskega razjasniti. Tudi v sintaksi se nahaja marsikaj, kar se ujema lepo in naravnost s slovenščino, ne pa s kakim drugim jezikom. Toda te in take reči so vendar le bolj poveršne in unanje. Poglavitno za nas je jedro ali duša, in to je imenitno, da se strinja tudi v tem naš jezik z latinskim.

Ni mi treba dokazovati, da nobenemu narodu ni padel jezik z nebes cel in zrel; vsaki si je moral nebeški kal sam odgojiti, naravno je, da si ga je ustrojil in prikrojil vsaki po svojem življenji. Arabski in afrikanski nomadi imajo po 40 in celó po sto besed za kamelo, konja ali eva, za hišo pa nobene ne. Vsako zvezdo poznajo po menu, pšenice in poljskega sadeža pa ne, ker se z njim ne ukvarjajo. Drugač govoré kmetje, drugač meščani, drugač kmečki in zopet drugač mestni národi. Verli mestnjani so bili Gerki, izverstno so pečali se z obertnijami, kupčijo, z znanostmi in z vsemi tistimi rečmí, na ktere lahko, svobodneje mestno življenje prebivavce že samo napeljuje. Meščani utegnejo in morajo tudi več in bolj premišljevati, kakor kmetje, zato zasučejo misel vselej nekak po svoje, bolj po gosposki, kakor pravimo, bolj visoko in umetno, z eno besedo, jezik ostane jim abstrakten. Tak je na priliko, ravno gerški jezik, ena in tista beseda ima včasi neizrečeno veliko pomenov; besede, ki so zaznamljevale od konca zgolj telesne reči, dobile so v Atenah in drugej sčasoma dušen smisel. Vse drugač je bilo v Rimu. Ljudje so stanovali sicer tudi v mestu; to mesto pa ni bilo druzega kakor velika vas, z ozkimi ulicami, z nizkimi in lesenimi hišami. Kar je bilo obertnije in umetnosti, je bila dolgo časa v tujih rokah, domači ljudje so zgolj kmetovali brez razločka, naj že bodo patricii ali plebejci. Stari Rimljani so bili tedaj kmečk narod, tako čverste korenine, da ne pozná zgodovina krepkejega. Smešno je tedaj, za kaj tako posebnega rimskim vojvodom šteti, da so, premagavši sovražnike, zopet za plug prijeli. Saj je bila to splošna šega, dokler niso gerške in etruške navade domačih zadušile. Na kmetih pa niso tla za literaturo; zato jo je Rimljan še le takrat razvijati jel, ko se je zasjalo v mestu že obilno gerškega semena. Kako je pa previjal in koval svoj jezik, preden ga je nekako po gerščini olikal in ga kolikor toliko prisilil, gerškemu mišljenju se udati! Vendar le v poezii mu je to nekoliko steklo, čisto pa mu je spodletelo v prozi, in prav, da mu je, sicer ne bi védili latinskemu jeziku za naravo in lastnosti, morali bi ugibati. Tako pa nam je odkrito, da je bil latinski jezik skoz in skoz konkreten, materialen. Besede se večidel rabijo še v svojem pervem smislu, tako tudi cele izreke in stavki; vse je telesno, da bi človek z roko zgrabil, govor se giblje kakor silna reka, jezik je podoba resnice, vès naraven, glasen, čverst in mogočen, da se ne čudimo več, zakaj se je o njegovih ukazih Rimljanu svet pred noge zgrudil. (Konec tega razdelka prihodnjič).

Kranjci na Horvaškem.

Spisal J. Terdina.

(Dalje.)

Malokdaj nas je na Horvaškem dolgočas terl; če ni bilo društva z ljudmí, nas je razveseljevala pa rodovitna in lepa horvaška zemlja; pregledovaje jo natanko na vse strani smo se kmali uverili, da ni manj krasna, kakor naša Slovenija.

Nečem govoriti o Zagorji in drugih takih zemeljskih rajih; saj tudi okoli mest ni kraj tako nepriljuden, kakor se našim neušečnim gospém dozdeva. Kaj bo mladim nogam Maksimir predeleč, in če se o poletni soparici tudi spotiš, saj ti je mogoče, tik verta z najlepšo kapljico se okrepčati, da moreš sopet čil in dobre volje vse slasti tega prelepega sprehajališča uživati. Drugikrat se napotiš proti Ksaverju ali pa, če kaj bolj utegneš, še dalje v vinske gorice proti severju in zapadu, kjer se versté sive razvaline z belimi, bliščečimi gradovi, strinjaje stari čas z novim, zdanje življenje v stare zgodbe vpletaje. Tudi ti ne bode žal, če se včasi proti Samoboru oberneš, zrak, razgled, voda, vino, gojzd, plan, mesto in ljudje — vse ti bode veselje delalo, če le z odpertim sercom prideš in pa — če mižal ne bodeš.

Če tako na vse strani okrajino pregledaš in vse dobro premisliš, porečeš z mano vred, da ga ni na vsem južnem Slovenskem mesta, na lepšem stoječega, kakor Zagreb. Tudi okoli Varaždina se nam ni prepusto zdelo, da bi se ne bili védili kam djati. Kaj ne, Matija? V četert ure

sva bila v Biškupcu. Pri tisti veliki stari lipi sva postajala — Bog vé, če še stojí, že takrat je pešala — in premišljevala, ali na desno ali na levo. Na desni je fajmoštrov zeleni vert, na vertu miza, na mizo pa je to in uno hodilo, kakor je čas bil ali pa človek, ki je za-njo se usedel. In na levo, nekoliko korakov od lipe je stala kerčmica — že veš, tista, kjer so tako dober domač sir imeli, ki sva ga včasi zunaj na trati s česnom grudila. Pa streljaj od Biškupca sva ležala marsikterikrat v debeli senci hrastovega gojzda, rešetaje literaturo in literate, in odpočivši si sva merila hosto počez in podolgoma nabiraje si rudečih jagod, če je bila dôba za to. Kaj veljá, sva rekla, da bo ta Biškupec, ko si bližnje mesto bolj opomore, varaždinska „Šiška!“ Pa sva zopet kak drugikrat po veliki cesti memo kapelice jo udarila, okoli ktere včasi Varaždinci po mokrem svetu divje race pokajo, in sva popotovala dobro uro po ravnem. Še se vem spomniti, kako naju je enkrat dež napral, in da si ti kraj ceste ježa zasačil, ki vam je potem toliko nepokoja po hiši delal. Pri Turčinu se nama je pot končal; to je hiša slovečega imena: ondi so pobíli Varaždinci veliko turško derhal, pa je ostalo to ime kerčmi več sto let do današnjega dné; toda mi dva nisva hodila tjè zgodovine tuhtat. — Pa kdor ni še zadovoljen pri Turčinu, naj gré po stranski poti na levi v vinsko gorico in popotovaje pičlo uro vred vertov in nogradov zagleda varaždinske Toplice, pa ima najzaljši kraj in piti in jesti, kar hoče ali kar mu mošnja premore, in ob enem pa se lahko okoplje, kar je vsakemu svetovati, ki misli, da se je v pisarnici ali domá preveč nasedel. Pa da vidiva tudi judovsko hišo, sva jo obernila enekrati na drugo stran po štajarski cesti poldrugo uro od mesta v Sračinec h kerčmarju Isaku, kjer sva včasi godernjala, včasi pa tudi prav dobro s šlani in drugimi dravskimi ribami se mastila, oziraje se proti zapadu, kjer se eno uro naprej naša Slovenija začenja. Kadar nama je čas bolj ostajal, pa sva v Medjimurje se namenila, v tisto srečno in bogato krajino med Muro in Dravo, kjer so nekdaj zrinjski junaki gospodovali, pozneje pa je Madjar si jo prisvojil, dokler je leto 1848 ni zopet horvaški domovini vernilo. Koj čez Dravo je goščava, po kteri krulijo čedoma prešiči ali pa se velika, na pol divja goved preganja. Bila je enkrat tudi mene v hrast ugnala in strašno tulijoč drevo obstopila in z rogmi va-nj butala, dokler pride pastir in z debelim, na koncu z žeblji okovanim tolkačem živino prepodí. Kaj rad sem zahajal v to hosto, kjer je sto in sto slavcov prepevalo, pa da resnico povem, mojemu bolj prosaičnemu sercu ni bilo toliko za slavce mar, kolikor za prijetno, hladno senco. Mislim, dragi prijatel, da še veš, kako sva si včasi tù zakurila in ležé vsak od ene straní v ogenj gledala, spominjaje se nekdanjih srečnih časov, ko smo si tako tudi na paši kurili in krompir pekli, mlajši pastirje pa odločili, da so nam krave zaganjali. Toda naji ni sentimentalnost obšla, — zadovoljna sva bila tudi s sedanjostjo, ker sva jo razumela in jo po svoji moči tudi uživati znala. Cesta, ki je sred hoste napeljana, je tako ravna, široka in gladka, da te skoraj da, če prav volje nimaš, na-se potegne. Gredé poldrugo uro po nji, prideš v Nedelišče, pa se derži na levo, dokler do zidanih vrat prideš, skoz ktere na dvorišče stopiš in od zadej v prijazno izbico korakaš. Vse dobrote te hiše bi ne mogel več sošteti, to pa vem, da sem dozdaj ondi najceneje piške jedel in z dobrim vinom vselej merzle slatine dobil. Če pa človeku ni slabo vreme nikamor pustilo, smo imeli pa domá shajališča, zdaj v „gabriju“, zdaj pri Matušinu, pozimi pa celó — nemški teater!

Tudi tisti, kdor Reko graja, ne vé, kaj govori; čeravno res takih sprehajališč ni, kakor okoli Ljubljane, toda se vendar ne manjka drugačnih. Praviš, da ni ravnine; al se dá lepša, bolj mogočna ravnina misliti, kakor je neskončno sinje morje? Komur je pri morji dolgčas, res ne vem, kakošno serce ima. Saj nam razkazuje vsaki dan nove čuda; stopi v čoln in se popelji kake pol ure od kraja, pa boš vidil, da bolj prijetne šetnje ni, in ob hudi poletni vročini ti zopet zdravejega hladila ni kakor morska kopel. Ako si prijatel starih ostankov in razvalin, pojdi v Kastvo le 2 uri od Reke proč. Če te mika zgodovina, podaj se na grobniško polje, na tatarske grobe. Morebiti pa bi rad vedil, kakošna je vegetacija na jugu; lej! dobre dve uri od mesta proti Istrii se blišči v večni zelenjavi in v večni spomladi Opatija, sred mandeljnov, smokev, oljk in lovorovih gajev; če pa dvomiš o človeški umetnosti, oberni se proti severju na cesto Luizino, ki derží izsekana iz živega kamna, več kot trideset ur deleč, po kačje raztegovaje se skoraj brez klancov po hribih in dolinah tako zlahkoma, tako prijazno in gladko in ob enem tako varno, da ji pač ni para v Evropi. Če si se užejal, ti pa svetujem, da greš v gornjo Drago ali pa v Kostrenjo, pa boš kapljico pil, da ti se bo memo nje najbolji Dolenec kisel čviček zdel, pa ga nikar ne potegni več kakor kake tri merice, sicer bo joj za domú! In če si se utrudil v posvetnem hrupu in duhu in si potreben samote in zbranega serca in dušne tolažbe, pa pojdi po svetih štabljah unkraj mesta proti Tersatu; v tihi, prijazni cerkvici matere Božje boš molil lagleje kakor kjer si bodi drugej, in v serce se ti bo zopet mir vernil, kakor že marsikteremu pred tabo. Res, da je narava nad Reko pusti Kras postavila, pa ne misli, da tù ni celó nič cvetja in rastí; povsod se zelené vesele trate, pa tudi cele, dolge, rodovitne doline kakor Draga in še večji in lepši Vinodol; povsod šumljajo merzli, hitri studenci in ob njih zaganjajo izpod vsakega kamenčka južne rožice, bolj cveteče in bolj dišeče kakor naše na Kranjskem. Pa tudi, če doma v mestu ostaneš, te ne bo konec. Lepe hiše, bogate prodajavnice se pred tabo lesketajo, v luki pa silne ladije in gibčni čolnički zibljejo; vse je živo in na nogah; vsakod si obertnost in kupčija roke podajate; ponoči pa te razveseljuje, če nisi prijatel olja, po ulicah gazna svečava. Če želiš dobre vode, ti povem, da bolj merzle kakor Reka, je nobeno mesto v cesarstvu nima; vém pa tudi, da Kranjca pozimi zebe, česar se ti v Reki ni bati; tù nam je led neznana prikazen; sneg sicer vidimo, pa le po grebenih visoke Učke in še višjega Velebita bliščati se.

Utegnil bi kdo si misliti, čemu tako obširno to popisujem. Moj namen je bil, ob kratkem dokazati, da se horvaške zemlje nikomur bati ni, in da naj naši mladi uradniki in učitelji z veselim sercom sèm gredó, če jim sicer kaj tacega kaže, pa tudi, da bi več naše „mamke“ in „punce“ ne tožile, če jim je sin, brat ali „namenjeni“ med Horvate poklican, kakor se tako pogostoma sliši, da bi človek menil, da se govorí o Sahari ali pa o Kurdih ali Karakalpakih. Meni se je le v Oseku nekak pusto zdelo, precej, ko sem tjè prišel; pa mi je kmali nek znanec misel overgel, rekoč: res, da je tù vse ravno, kamor pogledaš; na sprehodih boš pogrešal marsikaj, česar si doma se navadil, drugačen je svet in narod, pa ravno to je, kar človeka mika in mu druge dobrote namestuje. Koj tù v „gradu“ imaš tri narode razun mnogo posameznih tujcov. V lepi spravi živí domorodni Serb z delavnim „Švabom“ in ta s katoliškim Slavoncom, pa vsaki ima zopet svoje šege in navade, ohranivši si jih brez mešance od roda do roda. Še večji pa je razloček, če stopiš na ogersko stran; ondi je skoraj ni večje vasí, da ne bi tri cerkve je lepšale; vsaka cerkev je za drugo vero in za drugo ljudstvo. Zavolj dolgega časa mi malokdaj se zdeha, saj se družimo tudi mi s svetom; do mesta nam največje ladje prihajajo; če te je volja, stopi v uno, ki ravno odriva in kmali boš v Donavi. Pred sabo imaš prebogato Bačko in rimske okope in sčasoma serbsko metropolo in serbsko tergovišče, premožni Novisad, z druge strani pa rajski Srem, Fruško goro in na nji imenitne, gostoljubne serbske samostane in pa najzdraveji zrak in mogočen pogled, kamor se ozreš. Če ko-

ličkaj utegnemo, nam ni težava, ob kratkem Pešt in Beligrad viditi, in se spotoma z desetimi narodi soznaniti". Tako mi je pravil znanec, in vidil sem, da ima prav.

Po tem je lahko spoznati, da mlajšim Slovencom med Horvati nič hudega ni in zato sta se mnogim zemlja in národ tako priljubila, da se kakor domá čutijo. Precej jih poznam, ki se pečajo marljivo z ilirsko literaturo: v Zagrebu sta razlagala juridične znanosti v domačem jeziku dva Slovenca, gg. Gostiša in Rojc, dokler ni višji prepoved jih ustavila; tudi na gimnazijah učé sèm ter tjè Slovenci domače učence horvaškega jezika; na realni šoli v Reki je Slovenec Marković med vsemi učitelji edini, ki horvaški zná in učí; v Oseku je osnoval naš rojak J. slovansko pevsko društvo, ki z njegovim vodstvom kaj veselo napreduje; gosp. Matija Valjavec je dal mnoge narodne horvaške povesti in pesmi na svitlo, gospod Macun pa je spisoval domače šolske bukve in gosp. Drobnič je sostavil dober horvašk besednjak, in naj mi se ne zameri, če opomnim tudi nadušenega domorodca, prezgodaj umerlega Stanka Vraza; saj je bil tudi on Slovenec novega časa, ki je daroval vse sile svojega prebogatega duha ilirskemu slovstvu in bo slovel še prihodnje čase med pervimi horvaškimi pesniki. Njegovo zasluženje mi se toliko zdi, da bi morali že zavolj njega samega vsi pravi ilirski domorodci slovenske brate ljubiti. (Dal. sl.)

Kratkočasno berílo.

Kaj je Vilčekov Drašek vidil po svetu.

Ljubi moj Drašek — reče enega dné Vilčekov Tine svojemu bratu, kterega je cela vas imela za malo butastega človeka — poberi svoje kopita pa pojdi iskat sreče po svetu; širok je svet, so večkrat rajni stari oče nama djali, in nihče ne vé, za kterim germom zajec spí; hodi iskat sreče po svetu; kdo vé, kaj še utegne iz tebe biti.

Drašek, ki je že več časa težko prenašal neprijazno obnašanje sebičnega brata, ki je vse počel, da bi svojega brata odtiral od doma, se obleče v svetešne hlače, poiše svojo robo, obleče zglodano suknjo; dene na glavo gosposko štulo, ktero mu je brat že pred več leti prinesel iz sejma bližnjega mesta, vzame leskovico pod pazdiho, se posloví od Tineta, pa gré iskat sreče po svetu. Še nikdar ni prišel pred dalje ko z gnojarji na polje, in v domačo farno cerkev. Kako se po mestih, tergih in drugih vaséh godí, je večkrat kaj slišal; mesta in terge pa je le poznal samo po imenu. Drašek tedaj gré, od doma pregnan, pa ne vé kam.

Več dní potuje in zdaj pride v neko veliko vas. Velike in male hiše stojijo ena kre druge; ena je s slamo krita, druga s ceglom; ena ima široke in visoke okna, druga majhne; eni hrami so zidani, drugi leseni. Vès ginjen od tolike različnosti korači od hrama do hrama. Pred vsakim oknom skoro obstojí. „Po svetu se pač vidi veliko lepega — reče sam sebi — norec je, kdor domá sedí v zapečku, in si ne upa nikamor po svetu".

Trikrat je obhodil celo vas od enega konca do druzega; vse je na drobno spregledal. Najbolj ga je mikala velika mlaka na sredi vasi; mislil je, da že vidi morje brez dná. Že se je začelo mračiti. Kam pa zdaj spat? — si misli Drašek. Vès zamišljen pride do hiše, kjer je bilo vse v eni luči, in ljudje so notri mumljali ko seršeni v bednju.

Tukaj bodem prenočišča prosil — si misli — stopi v hišo, odpre duri počasi in stopi s „Hvaljen bodi Jezus Kristus" noter.

Nikdor ne porajta na-nj v oštarii, celó natakarca se ne zmeni na Drašeka. On pa se vsede na klop pri peči, in gleda debelo okoli sebe. Pri neki mali mizi zagleda dvanajst mož rudečih, ko kuhani raki, ki so serkali vince ko žejna zemlja nebeško roso. Že zeló omamljeni od vinskega slapa se hočejo spraviti proti domu, pa glej nesrečo! noge so se jim pri mali mizi splele in zmešale, da nobeden ni vedil, čigava je ta ali una. Vsi z rokami pod mizo svojih nog išejo, pa nobeden ne najde takih, da bi mogel stati na njih. Dolgo časa se prepirajo, in malo, da se za kečke niso prijeli. K sreči je bil župan pričujoč, ki je potolažil prepir med svojimi sosedi.

Mir vam bodi — jim reče župan; — jaz hočem vsakemu pravico dati — poslušajte me: S toto bergolačo — jim pokaže močno sovalnato palico — bom mahnil pod mizo; kogar bo zabolelo, naj zmakne nogo, in tako se ni treba bati, da bi kdo s ptujo nogo domú prikimal. — Župan počne potem s palico pod mizo tleči, da so prazni kozarci plesali po mizi, in glej! hitro so stali okoli mize vsaki na svojih nogah, čeravno so se jim zlo všibavale. Drašek naš pa se smeja pri peči, in si misli: to je pač moder župan; zares mu ga para ni, ker tako hitro spozná vsakemu njegovo pravico. In zapiše si tega župana za ušesa, da bo vedil domá od njega povedati.

Drugi dan plača Drašek oštarjašu svoj dolg, in gré dalje po svetu za nosom.

Zdaj pride v neko malo mestice, kjer ga je bolje vse mikalo in veselilo; ni vedil, kaj bi od veselja počel. Cel božji dan je hodil in zijal po tergu; še za jesti se ni zmenil. Moj Bog — si misli — pač je živa resnica, da človek ne živí samo od kruha, ampak še dosti drugih rečí je, ki človeka živijo.

Že se je začelo solnce za goro pomikati, Drašek sedi na klopi pred veliko oštarijo.

Hojoj, hojoj! kričí in dirja neki človek memo njega; lasi so mu stali pokonci; naravnost hití pred mestno hišo.

Gospod župan! — zakričí na ulici, da so po celem tergu slišali — za Božjo voljo, hitro na noge!

Župan prileti na ulico in skerbno poprašuje, kaj se je zgodilo?

Le hitro, le hitro zberite mestno stražo; pred plotom zunaj mesta leží neka čudna stvar; še nikdar v mojem življenji nisem vidil kaj takega. V nevarnosti je naše celo mesto, ako te pošasti ne pokončamo. Dva rogova ima, spred in odzad, in najberž je breja, ker je viditi vse polno mladih pod kožo.

Župan berž zapové svojemu hlapcu, naj gré od hiše do hiše po celem mestu, pa pokliče vse, kar le more iti na vojsko. Na sredini terga se zbere cela armada, s puškami, vilami, krampi, tudi žene niso izostale, z burkljami, veselcami in kar je le ktera v roke dobila, je prinesla na odločeno mesto.

Ko je že vse vredjeno bilo, zagromí župan z močnim glasom, da se je slišalo po celem kraji: „ajd bratje, le naprej!"

Ti nas boš vodil in pot kazal — reče župan k človeku, ki je prinesel glas od une čudne stvarí. Župan peljá svojo vojsko in županja svojo četo. Šest najpogumniših mož je bilo poslanih naprej iti gledat, ali še je strašna pošast na poprešjnem kraji.

Še je — oj je še! — so prišli berž praviti vsi prestrašeni.

Tudi Drašek se postavi med černo vojsko in gré serčno kre njih, da bi vidil konec.

Ko že blizo pridejo, razdelí župan celo armado na štiri straní, in ji dá povelje, sovražnika napasti od vseh štirih krajev svetá. Vse je bilo hitro razstavljeno po modrem sklepu županovem. S puškami so stali v pervem redu, z viljami in drugim orožjem v drugem.

Zdaj župan, ki je prevzel poveljstvo nad celo vojsko, spleza na neko visoko drevo, da je pred sovražnikom zavarovan in lahko pregleda celo bitvo. Udrite! — se zadere zdaj kar je mogel. Puf — je počilo od vseh štirih krajev, da so se poterle šipe na oknih po mesticu. Perva versta zdaj stopi nazaj, druga z viljami in drugim orožjem pa se zažene na strašno zmijo in jo razterga na jezero komadov. Zmagali so. Župan veselja nor z drevesa skoči, malo da

si nog ne polomi; množica pa hura! kričí, da je bilo strah in groza. Glejte le — so pravili — koliko mladih bi bila imela, če bi je ne bili pokončali. Celo noč ni bilo pokoja, vse hiše so bile radosti razsvetljene.

Drašek pa se tej prigodbi smeja, da bi mu bil skoro vamp počil, ker je znal in poznal, kaj je bila una stvar. Srečal je namreč, ko je proti mesticu šel, nekega mesarja, ki je nesel polno cajno kolin; berž ko ne mu je smuknila pri prelazu ena iz nje, ktera je ostala pri plotu, in to so plahi mestnjani imeli za grozno pošast, zoper ktero se je vzdignila cela vojska. Kašo so imeli za jajca, iz kterih bi se tolika množica mladih zvalila.

Drašeku se je sanjalo celo noč od vojske minulega dneva; vedno mu je bernel po ušesih vesel krič serčnih zmagavcov. Drugo jutro vzdigne glavo, ko je že solnce skoz jaher posejalo na seno, zakaj to noč je mogel spati na štali, ker si nikamor ni upal prosit prenočiša. Umije se pri studenčni kopanji, se lepo Bogu zahvali za dobroto in varstvo pretečene noči, pa gré dalje po svetu.

(Konec sledí.)

Národne pesmice
isterških otrok.

Lisica i jéž.

Jéž, jéž,
Brez bregéš, [1])
Kamo gréš?
Uženit se gren.
Uženi se zame,
Pokaži mi zube.
Neću te ja ne;
Imaš vele zube,
Biš mi vse pojila.

Sokolu.

Sokole, sokole!
Žene su ti jalove,
Na jalovem drévu,
Kad se vrane skubu;
Jedna reče jegugu,
Druga reče ča ti je?
Sokola mi doma ni,
S kokošami muhe loví.

Kosu.

Pleši, pleši černi kos!
Kak ću plesat kad san bos.
Prodaj konje i vole,
Pak si kupi postole.

Ćuku.

Katarina Danka,
Goni krave vanka,
Na morav, na keršin, [2])
Kadar pase ćukin sin,
Ćuka mat, ćuka hči,
Edan otac, to su tri.

Lenobii.

Šla je ženka po vodu;
Ni je bilo devet dan,
Druge žene po delè,
Moja ženka v popelè; [3])
Drugi muži po delè,
O moj muž va boškè [4])
Pod orehom va hladè.

Pridna se ženi.

Ticin, ticin tanca
Za mladega Juranca.
Dikla nima fanta;
Da bi brumna [5]) bila,
Bi si ga dobila.

Večemu, ki se med otroke meša.

Zaspal Pave pod orehom v hladè.
Stani Pave! rosa na te padè.
Neću stati, dokle sunce neprosveti.
Sunce sveti nad merzal studenac;
Tri vile tancaju nad merzal studenac
Med njimi tancal-a ta veli-a. J.

Kada se otroci lovíjo.

Kamerica škriplje,
Majka sinka ziblje,
Kamerica propade,
Majka sinka popade.

Neokretnemu otroku.

Biži, biži, maglina, [6])
Jakov teče iz Pazina;
S šarima voli,
S pikastima konji;
Da će te nabosti
Na jelove osti,
Da će te ponesti
V onu černu jamu,
Kade je ta jama?
S ternjen zagračana. [7])
Kade je to ternje?
Žiže ga zgorelo.
Kade je to žiže?
Vodica ga vgasila.
Kada je ta vodica?
Golubići popili.
Kade su ti golubići?
Svati su jih zeli.
Kade su ti svati?
Šli su po nevestu.
Kadej ta nevésta?
Ferknila je v jamu
Kako miš u slamu.
Biži, biži, nevesto!
Četiri teču pote
S puškami lombardami
Pin, pon, pun!

Zapisal J. V.

[1]) Ker zdole ni bodlat. [2]) Imeni dveh trav. [3]) Na ognjišču léna. [4]) V gojzdiću. [5]) Pridna. [6]) Lenoba. [7]) Zagrajena.

Dopisi.

Iz Zagreba 15. aprila. Ž-n. — Kako veselo napreduje slovstvo naše, vam je že navadni dopisnik povedal. Vsaka knjiga, ki pride na dan, naj je s cirilico ali latinico tiskana, se serčno pozdravlja. Naša je! Veselje te na novo uživljene narodne delavnosti nam le ena misel krati, namreč, da narod strada. Po celi Horvatski in Slavonii, razun osečke županije, je strašna suša lanskega leta vse pozneje pridelke, posebno pa koruzo, naš poglavitni živež, tako zaterla, da je še za seme ni. Velikodušni sosedni narod madjarski zaslišal je naš stok; zaslišal ga je, in pomogel je! Ni mi, mislim, treba ponavljati, kako so v Peštu v narodnem kazališču najpervi madjarski plemenitaši igrali v korist našim stradajočim; zadosti je to znano. Pretekli teden prinesli so nam trije madjarski magnati, namreč grofa Béla Festetić in Šandor Karolyi in pa baron Podmanicki nabrane milodare v Zagreb. Hvaležni narod jih je s gromovitim živio- in eljen-klicom v kazališču sprejel, ter jih po doveršeni operi do njih doma spremil. Slava jim! Čul sem od nekega Horvata madjarski in horvaški narod priličiti z dvema hrastoma na eni podlagi stoječima, akoravno s raznimi koreni in debli; kadar razsajala je burja, razsajala je čez obadva; kadar je pa solnce sijalo, sijalo je obema ednako. Tako sta delila žalostne in vesele dni — ne skoz sto, ampak skoz jezero let. Z vejami sta kakor s ramami eden druzega podpirala, da se vzajemno deržita in krepkeje stojita; ako eden pade, podere tudi drugega; le v slogi eden druzega jači. Tako se narodi avstrijanski, če tudi različni po rodu in jeziku, ne sovražijo več.

Iz Otelce (Angeljske gore na Goriškem) A. M. . . c. Letošna zima, ktera je povsod hudo pritiskala, je bila tudi tukajšnim gorjancom, že po lanski slabi letini dosti revnim, zlo zlo občutljiva. Pomanjkanje potrebnega živeža in ubožtvo je bilo zares veliko, pa vendar ne smem zamolčati, ne tako veliko, da bi bili mogli nekteri otroci že lakote pomirati, kakor so jo malopridni berači okoli trosili, ki radi laži med ljudstvo zanašajo in ž njimi miloserčne ljudí le za toliko večje darove sleparijo. Ko okrajni predstojnik, gosp. Franc Borghi, od tega ubožtva zvedó, se hitro po pomoči okoli ozrejo ter razpošlejo pismo na vso duhovšino ajdovškega okraja, v kterem ginljivo popišejo revšino tukajšnih prebivavcov in prosijo milih darov za uboge. In glejte! darov, ki so jih častiti dušni pastirji pri svojih dobrih ovčicah s pomočjo županov večidel v denarji nabrali, je bilo kmalo toliko, da se je moglo celih 17 centov turšične moke kupiti, ktero so gospod okrajni predstojnik dali med zares potrebne in kolikor mogoče tudi vredne uboge razdeliti. Došlo je tudi nekoliko ječmena, fižola in jajc. Gosp. Andrej Vertovec, lokalist v Ajdovšini, so še posebej 13 gold. in 35 kr. od dobrotnikov nabrali in ž njimi ubogim gorjancom na pomoč prihiteli. Še posebno radodarnega se je pa skazal gosp. Anton Godina, posestnik v Ajdovšini, kteri je nektere tukajšne uboge z moko, salom in soljo več časa oskerboval. Hvala, preserčna hvala torej vsem, ki so se usmilili svojih revnih bližnjih. Mili Bog naj vam stotero poverne, kar ste dali in bote morebiti še dali!

Iz Tersta 14. apr. — Tudi pri nas so jeli zaperati imenitne gospode, na ktere sum leti, da so v veliki goljufii lanske laške vojske bili tovarši c. kr. podmaršala barona Eynatten-a. Že pred so zaperli gosp. G. Perugia, — v velikonočnih praznikih pa gospode J. Brambilla, D. L. Mandolfo in P. Revoltela. Ker vsi se štejejo med najimenitnejšo kupčijsko gospôdo v Terstu, mi lahko verjamete, kako se je zavzelo celo naše mesto, ko smo slišali, da so take boljarje zaperli, med kterimi je eden, kterega persi kinčijo mnoge častne svetinje. „Triester Zeitg.“ sicer za terdno upa, da v preiskavo djani imenitni gospodje bojo svojo nedolžnost do dobrega spričali, in tudi mi želimo, da bi našemu mestu taka sramota ne ostala; —

al grozno velika goljufija, da se more izpeljati, potrebuje veliko deležnikov, in ker takih gospodov gotovo niso zasačili brez mogočnih osumkov, se ni le samo bati, da se ti možje ne bojo očistili, temuč da utegne še kak drug deležnik na beli dan priti. Vedčni smo tedaj, kako bo pravda iztekla. — Zdaj pa še nekaj druzega. Prinesle ste nam, drage „Novice“, v svojem 15. listu neko „kratkočasnico — pa resnično prigodbo“. Dovolite nam, da jo nekoliko popravimo; saj se morete zanesti, da vam pravo povemo. Oseba te prigodbe nista bila general P.— in tudi ne njegov „koprol“, ampak bivši mestni polkovnik (obrist) baron Majus, in pa njegov civilni strežaj. Tudi ni šlo za „rum“, ampak za šampanjar, in vse se je zgodilo o belem dnevu. Vse drugo je istina. Ne zamerite pa, če sklenemo ta dopisek tudi mi z besedami, ki jih je pisal v davnih časih papež Urban svojemu prijatlu Rustiku zastran neke pomote, namreč: „Corrigit Urbanus, quod Rusticus egit inepte“.

Iz Dolenskega 14. apr. (Zahvaljenje). Zdolej podpisani duhovni pastir, ki je po „Novicah“ 14. sušca t. l. za reveže milošine prosil, se vsem miloserčnim dobrotnikom v imenu revežev preserčno zahvaljuje rekoč: Bog poverni tavžentkrat! Ob enem pa poterdi prejem po častitem vredništvu nabranih in poslanih 19 gold. 40 kr. J. — š —

Iz okolice černomeljske 14. apr. * V našem kraji še nismo s steklino pri kraji. Ni davnej, kar se je v Tušev Dol pritepel spet stekel pes, ki je eno kuzlo in pa dve svinji popadel, k sreči, saj kar se vé, pa nobenega človeka. V neki drugi vasi je za steklino poginil neki vol, ki ga je perve dní mesca svečana stekel pes popadel. Tako dolgo je kalilo seme strašnega strupa v živinskem truplu, dokler je še le te dní v grozno steklino dozorelo. Vidi se iz tega, da nobena postava ni preojstra, ki zadeva zateranje nevarnega strupa.

Iz Kranja 11. aprila. Ker vem, da „Novice“ rade kaj slišijo od šol, naj jim povem, da velikonočne praznike smo na sprehodu priromali celó do Naklega, eno uro hodá nad Kranjem, in da smo tù vidili novo šolsko hišo na prijetnem kraji blizo cerkve že s ceglom pokrito in toliko dodelano, da se bo do prihodnjega šolskega leta menda že šola v nji začela. Naklančani sicer tudi poprej niso bili brez šole; al bila je prejšne leta v neki zlo nepripravni kmečki hiši, zadnje leta pa celó nikjer. Zdaj stojí že novo pripravno poslopje. Slava! Leon E.

Iz Ljubljane. Kar je naš zadnji list le za govorico oznanil, poterjuje zdaj vradni ljubljanski časnik za veselo resnico rekoč: „Njih c. kr. apostoljsko Veličanstvo so z lastnoročnim pismom milostljivo blagovoliti dovolili, naj se iz deržavne kase za polajšanje revšine na Dolenskem in Notranjskem brez povračila razdelí 20.000 gold.“ Dalje naznanja ravno ta list, da je presvitla stara cesarica Karolina Avgusta poslala iz svoje kase 1000 gold. deželnemu gospodu poglavarju za podporo dolenskim in notranjskim siromakom. Milodarov na Kranjskem ali od Kranjcov, ki živijo kje drugod, se je pa po naznanilih „Laib. Ztg.“ dosihmal nabralo 7.236 gold. 96 kr., med kterimi je 1000 gold. od premilostljivega našega knezoškofa gosp. Jerneja Vidmar-ja. Pri tej priliki poterdi vredništvo „Novic“ tudi prejetih 54 gold. nov. dn., ki so mu iz Tersta po naberi častitega rojaka gospod dr. S. došli in jih je sl. deželnemu poglavarstvu izročilo.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Po zadnjem oklicu dunajske banke se bojo bankovci starega dnarja le še do konca tega mesca menjali. Naj se tedaj vsak podviza, ki ima takih bankovcov, da jih odpravi ta mesec. — Res je sicer, da je tega papirja po zadnjem banknem naznanilu bilo še čez 23 milijonov gold. med ljudstvom in da utegne čas preklica še podaljšan biti, al bolje je, se jih znebiti v pravem času.

— Podpisanje za loterijno posojilo je imelo terpeti le do 7. t. m. Po oklicu vladnega časnika „Wiener Zeitung“ je pa bilo podaljšano do 14. t. m. — 21. dan t. m. se bo zvedilo, koliko je v vsem skupaj od razpisanih 200 milijonov podpisanega.

— Po cesarskem sklepu od 9. t. m. tudi v Tirolih ne bo več kresijskih gosposk; kdaj bojo vse te 4 vradnije jenjale, bo pozneje naznanje dano.

— „A. Z.“ hoče vediti, da pomnoženje notarjev po deželah našega cesarstva je začasno odloženo; deržavno svetovavstvo je nek predlog ministerstva, po kterem naj bi se osnovalo 100 novih notarstev, odložilo do tistega časa (prih. majnika), ko bode poklican pomnoženi deržavni zbor.

— Iz Dunaja v Pariz se bo potem, ko bo cela železnica med Dunajem in Monakovem dodelana, pripeljalo v 38 urah; to bo morebiti že letošnjo jesen.

— Po Kolbovi primerjajoči štatistiki je vojska med Rusi in med Francozi in Angleži v Krimu okoli 1900 milijonov tolarjev požerla brez tega, kar so ljudje sicer v kupčii itd. škode terpeli. Stroški laške vojske se ne dajo še prerajtati, vendar po vsem tem, kar so vlade dnarja najele in kar je orožje stroškov prizadjalo, se morejo ceniti na 450 milijonov tolarjev.

Česko. Češki časniki ginljivo popisujejo, kakošna silna revšina tare prebivavce kerkonoške gore (Riesengebirge). Slaba letina, velika dragina, zraven pa pomanjkanje preje in tedaj tudi dela je pripravilo uboge ljudí, ki se tù samo s tem živijo, kar s tkanjem zaslužijo, v tako siromaštvo, da je za zjokati. Zaslužek je tako majhen, da si priden tkavec ne zasluži več kot 12 nov. krajc. na dan. S tem pa preživi ženo in otroke, kterih je večidel veliko! Blizo 20.000 družin zdihuje v največjih nadlogah. Bog pomagaj!

— Iz Prage. Na černi tabli tukajšnih vélikih šol je bil včeraj sledeči opomin nabit: „C. k. vseučilišnemu rektoratu je bilo naznanje dano, da so te dni nekteri gospodje študentje na kapah ali klobukih nosili rimske „fasces“ (povezek palčic) v neko posebno znamenje. Ker je po postavi prepovedano kakoršno koli znamenje, se opominjajo gospodje študentje velikih šol, naj opustijo take zaznamke, da ne pridejo v kakošno zadergo. Od rektorata c. k. vseučilišča“.

Tirolsko. Iz Inšpruka se je zvedila žalostna novica, da na velikonočno nedeljo bi se bila kmali cela družina s trobeliko ali mišjekom (Schierling) zavdala, ktero so namesto peteršilja na tergu kupili in v juho pokuhali. Cela družina je berž po povžiti juhi (župi) zbolela in le sreča je bila, da je sin, ki je trobelične juhe celó malo povžil, še mogel teči po zdravnika, ki je vse smertni nevarnosti otel. — To pač spet kaže, kako treba je gospodinjam in kuharcam peteršilj dobro poznati.

Iz Linca. V okolici mesta Linca je bilo — kakor v „Slov. Nov.“ beremo — na velikonočno nedeljo zvečer od poli devetih do ene po polnoči tako silno bliskanje, da se malokdaj poleti kaj takega vidi. — Tudi od drugih krajev se bere o gromu, blisku in silni plohi o veliki noči.

Horvaško. Železnica od Velike Kaniže do Pragarskega se ni odperla 1. dan t. m., ampak se bo še le 1. maja.

Ogersko. Vsi časniki popisujejo veliko žalost, ki je zadela celo deželo, ko se je iz Döbling-a poleg Dunaja zvedilo, da je o veliki noči grof Štefan Szechenyi (izgovarjaj Sečênji), kterega svoji rojaki „pervega domorodca in največjega Madjara“ imenujejo, sam svojemu življenju konec storil. Grof Štefan Szechenyi je na vsako stran toliko v svoji deželi storil, da ni skor imenitne naprave, ktere bi ne bil ali on sprožil ali se je pri izpeljavi udeležil. Leta 1848 je bil ogerski minister. Al takrat se mu je pamet zmešala in djali so ga v norišnico v Döbling. Ozdravil se je sicer čez nekoliko let tako, da se je upalo, da bo sčasoma spet mož nekdanjega bistrega uma; mu bridko

stanovanje v norišnici olajšati, se je preselila njegova rodovina k njemu; prijatli so ga pogostoma obiskavali, in dežela se je veselila, ga kmali v svoji sredi spet imeti. Nihče se ni kaj takega nadjal, kar se je o veliki noči ponoči zgodilo. Spal je sam v svoji izbi brez čuvaja. Zjutraj so ga mertvega našli — ustrelil se je! 11. dan t. m. so ga pokopali v raki, ki jo ima Szeheny-ova rodovina v Zinkendorf-u na Ogerskem. Snidilo se je od blizo in delječ veliko ljudí, pa še več bi jih bilo pri pogrebu bilo, ako bi ga ne bili en dan popred pokopali kakor je bilo napovedano. Ogerska akademija, ktero je rajnki ustvaril, je sklenila, mu v Peštu napraviti spominek, medaljo skovati v njegov spomin in za cel mesec se v černo oblačilo obleči. Bil je 68 let star.

Napolitansko. Pozornost političnega sveta se obrača sedaj na Sicilijo, kjer so se v Palermi in Mesini začele nove prekucije. Eni sicer pravijo, da je vès punt zadušen; v Palermi je bil kervav boj, večina puntarjev je padla na barikadah; drugi pa terdijo, da v Mesini še ni vse zaterto; v Napolji so bili 6. dan t. m. v hudem strahu, pa se ni nič zgodilo. V Turinu so napolitanski in sicilijanski begúni že te dní sklenili, da se sicilijansko kraljestvo mora tudi zediniti s sardinsko vlado.

Sardinsko. Iz Turina. Garibaldi, kteremu je gnjusoba, da se ima Nica pofrancoziti, je grajal v deržavnem zboru sardinsko vlado, zakaj da dovolí, da glasovanje v Nici ne bo svobodno, ampak pod stisko francozko; al zbor ni porajtal njegovih besed. Savoja in Nica bote francozke, kakor cesar Napoleon hoče, naj se upirajo Savojci in Ničani kakor koli hočejo in naj prostira Švajca kakor koli hoče. Kako si morejo ti sami pomagati, ako druge vlade jim djansko ne pridejo na pomoč? Angleži, ki so pred dvema tednoma velik hrup gnali zoper početje francozko, so omolknili popolnoma, in kakor Napoleon ondi gode, tako pleše vse. „Diritto“ sicer ne verjame, da bi ravno treba bilo Francozom Nice dati, da bi zatega voljo Francozi Sardincom pomagali Beneško dobiti, ter pravi, Sardinci in Francozi si morejo na vsako vižo eden drugemu pomagati, zakaj kakor Lahe mika po Beneškem, tako mika Napoleona po Rajnu. — Deržavno sardinsko svetovavstvo je 12. aprila enoglasno izreklo, da papeževo ekskomunicivno pismo nima nobene veljave. — Deržavni zbor je odložen do 1. maja.

Iz Rima. General Lamoriciere (izgovarjaj Lamorisier) je prevzel višje poveljstvo papeževe armade. Nekdanji francozki, sedaj rimski general to sam oklicuje v povelji, ktero je poslal 11. dan t. m. armadi, in v kterem pravi, da „poklican od papeža se ni obotavljal zagrabiti za meč; kristjanstvo je duša omikanosti; Evropi žuga zdaj prekucija kakor nekdaj Turčija“. Pervo, kar je general Lamoriciere ukazal, je, tabor napraviti okoli Jakina (Ankone), da bodo Marke in Umbrija v zavetji. Višje poveljstvo, ktero je cesar Napoleon, kakor „Patrie“ pravi, na prošnjo papeževo dovolil, je Lamoriciere prevzel le proti temu, da sme sam delati kar in kakor koli hoče; le samemu sv. očetu hoče biti odgovoren. Rimska armada šteje sedaj 16.100 vojakov. Pravijo, da sred maja bojo Francozi zapustili Rim. Cesar Napoleon je papežu 12 kanon podaril. Nekteri mislijo, da je cesar Napoleon vesel, da bo mogel zdaj z lepo zapustiti rimsko deželo s svojo armado in da ne bo nič več odgovoren za to, kar se utegne vprihodnje ondi zgoditi. Kakor se iz Rima za gotovo sliši, se rimska prekucijna stranka na vso moč pripravlja v tistem hipu punt začeti, ko bo francozka armada zapustila Rim; ta stranka se zanaša na to, da jo sardinska vlada bo morala podpirati v svojem početji. To pa bo huda zadrega za kralja Viktora Emanuela; zakaj, če gré puntarjem pomagat, je vojska gotova; če pa pusti, da Lamoriciere zatare punt, se bojo vzdignile čez kralja vse stranke, na ktere se je zdaj opiral. Zato je pač lahko verjeti, da nek sardinska vlada cesarja Napoleona za božjo voljo prosi, naj zdaj še svoje armade ne vzame iz Rima.

— 12. t. m. je — v spomin vernitve sv. očeta v Rim leta 1850 — obila množica Rimljanov mu veliko slovesnost napravila. Ko so sv. oče šli zjutraj v cerkev sv. Neže zunaj mesta maševat, ga je spremila; po maši so obhajali papež čez 500 ljudí; na povratbi v Vatikan so ga pozdravljali z živimi eviva-klici; zvečer je bilo mesto razsvitljeno.

Prusko. Tistega velikana vseh bikov z imenom „Molly“, kterega je njegov lastnik po vsem Nemškem kazal in je v Bernu v Švajci pri veliki razstavi premijo dobil, so 1. dan t. m. v Liku v izhodnji Prusii zaklali. Vagal je 15 centov; loja je imel 2 centa; glava je vagala 60 funtov, vsaka noga po 13 funtov; kožo je lastnik prodal za 25 tolarjev.

Spanjsko. Najnovejše novíce poterjujejo, da španjskega kraljeviča z imenom grofa Montemolin-a in pa njegovega brata Don Fernanda, ko jima je unidan prekucija spodletela, vendar niso vjeli. Pravijo, da jih nalaš niso hotli vjeti, da nimajo ž njima nobenih sitnost.

Serbsko. Iz Beligrada 6. aprila. Spet je kneza Miloša stara serčna bolezen tako hudo napadla, da so zdravniki obupali, da bode prebolel; vendar je njegova močna natura po hudem boji skozí 30 ur premagala bolezen. Še krepkeji ko telesna moč je pa njegov duh; komaj enmalo lože dihati začne, ukazuje berž to in uno. Tako tudi tabart. Komaj mu je enmalo odleglo, je ukazal v Kragujevac pregnanega Milana Jankovića v ojstro preiskavo vzeti. Čedalje bolj bolehni knez se misli za zdravja voljo v Topšidor preseliti, kamor se bo tudi knez Mihael s svojo ženo podal, da bota blizo očeta.

Pogovori vredništva. Založništvo „Novic“ bi rado kakih 5 ali 10 čednih Novic perve četerti tega leta kupilo; kdor jih mu hoče dati, naj oznani. — Gosp. Fr. Z. v G: V „proš.“, ki ste jo nam poslali, je treba razločno povedati namen; saj veste, da se maček v žaklji rad ne kupi.

Žitna cena

v Kranji 16. aprila 1860.

Vagán pšenice domače 6 fl. 10. — banaške 6 fl. 15. — reži 4 fl. 3. — ječmena — fl. —. — ovsa 2 fl. 60. — prosa 4 fl. 3. — ajde 3 fl. 50. — koruze 5 fl. 25. — soršice — —

Kursi na Dunaji

16. aprila 1860. **v novem denarji.**

Deržavni zajemi ali posojila.	
5% obligacije od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	64.25
5% nar. posojilo od l. 1854 „	79.20
5% metalike . . . . „	69.—
4½% „ . . . . „	60.25
4% „ . . . . „	58.50
3% „ . . . . „	40.—
2½% „ . . . . „	35.—
1% „ . . . . „	13.50
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)	
5% dolnjo - avstrijanske g.	91.—
5% ogerske. . . . . „	72.75
5% horvaške in slavonske „	71.25
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	86.—
Deržavni zajemi z lotrijami	
Zajem od leta 1834 po 250 „	340.—
„ „ „ 1834 petink. „	330.—
„ „ „ 1839 . . . „	121.50
„ „ „ 1839 petink. „	119.—
4% narodni od leta 1854 „	94.25
Dohodkine oblig. iz Komo „	15.75

Druge obligacije z lotrijami.	
Kreditni lozi po g. 100 . g.	100.50
4½% Teržaški lozi po 100 „	118.—
5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	99.50
Knez Esterhazy. po g. 40 „	82.50
Knez Salmovi po g. 40 „	38.25
Knez Palfyovi po g. 40 „	36.50
Knez Claryovi po g. 40 „	36.75
Knez St. Genoisovi po g. 40 „	37.—
Knez Windischgräz. po g. 20 „	22.50
Grof Waldsteinovi po g. 20 „	28.75
Grof Keglevičevi po g. 10 „	16.—
Budimski . . po g. 40 „	37.75
Denarji.	
Cesarske krone . . . g.	18.24
Cesarski cekini . . . „	6.31
Napoleondori (20 frankov) „	10.69
Souvraindori . . . . „	18.40
Ruski imperiali . . . „	10.88
Pruski Fridrikdori . . „	11.40
Angleški souvraindori . „	13.40
Louisdori (nemški) . . „	10.88
Srebro (ažijo) . . „	32.½

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.